

keščių dydį tuo metu buvo itin sudėtinga, nes padalijimo metu valstybė neteko dalies teritorijų, o naujoji valstybės siena nesutapo su administracinių padalijimų ribomis, pagal kurias iki tol buvo skaičiuojamos įmokos į Lenkijos ir Lietuvos išdus. M. K. Oginskiui, neturinčiam didesnės patirties formuojant valstybės biudžetą, bet siekiant apginti LDK interesus ginčiuose su Lenkijos ministrais, aktyviai talkino jo pakviestas LDK išdo komisijos narys Jonas Klečkovskis. Beje, M. K. Oginskis ir F. Mošinskis buvo vieninteliai Abiejų Tautų Respublikos ministrai, nepraleidę nė vieno seimo deputacijos, rengusios valstybės biudžeto projektą, posėdžio.

Kartu su kitais LDK senatoriais bei ministrais M. K. Oginskis siekė, kad būtų nustatytos Lietuvai palankesnės Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atstovavimo jungtinėje valstybėje proporcijos, t. y. kad būtų suvienodintas Lenkijos ir Lietuvos administracinių vienetų (vaivadijų ir paviėtų) skaičius. Deja, šioje srityje Lietuvos politikams nepavyko įgyvendinti savo tikslų.

Nepaisant to, kad M. K. Oginskis tapo LDK didžiuoju išdininku valdant konfederatams, jo neigiamas požiūris į šią konfederaciją ir pastarosios tikslus atsiskleidė jau pačiame Gardino seime, kai jis tapo deputacijos, skirtos priimti skundus dėl Targovicos veiklos, nariu.

Ši laikysena dar ryškesnį pavidalą įgavo 1794 m. pavasarį, kai Mykolas Kleopas Oginskis aktyviai įsijungė į sukilėlių gretas ir savo veiksmais paneigė visas abejones dėl lojalumo konfederacijai bei okupantams.

Memorialinė lenta Florencijoje (Italija) ant namo, kuriame 1823–1833 metais gyveno Mykolas Kleopas Oginskis, sienos. Skulptorius V. Januškievičius. Lenta atidengta 1996 m. balandžio 2 d.

¹ Z. Libiszovska, A. Nowak-Romanowicz. Ogiński Michał Kleofas, *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIII / 4, zeszyt 99, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1978, s. 630–636; B. Dundulis, Projektas atkurti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę Rusijos imperijos sudėtyje (1811–1812), *Lietuvos TSR aukštųjų mokyklų mokslo darbai. Istorija*, t. 13, sąs. 1, 1972; G. Rutkauskaitė, Mykolas Kleopas Oginskis ir jo projektas atkurti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę, *Žemaičių žemė*, 2005, Nr. 1 (46), p. 14–19.

² Pamėtniki Michała Ogińskiego o Polsce i Polakach od 1788 aż kónca roku 1815 preložone z języka francuzkiego, t. 1, Poznań, 1870, s. 304.

³ Z. Libiszowska. Ogiński Michał Kleofas, *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIII / 4, zeszyt 99, Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1978, s. 631.

⁴ Ten pat.

⁵ Deputacijomis buvo vadinamos to meto seimo sudaromos komisijos.

⁶ Z. Libiszovska. Misja Ogińskiego w Londynie, *Wiek XVIII. Polska i Świat*, Warszawa, 1974.

⁷ Pamėtniki Michała Ogińskiego o Polsce i Polakach od 1788 aż kónca roku 1815 preložone z języka francuzkiego, t. 1. - Poznań, 1870, s. 108–109.

⁸ Ten pat, p. 114–115.

⁹ M. K. Oginskio dvarai buvo sekvestruoti remiantis slaptu 1792 m. birželio 27 d. LDK generalinės konfederacijos nurodymu, žr.: Oršos pavieto konfederacijos aktų knyga, Baltarusijos nacionalinis istorijos archyvas (BNIA), f. 3354, ap. 1, b. 1, 1. 39.

¹⁰ Pamėtniki Michała Ogińskiego o Polsce i Polakach od 1788 aż kónca roku 1815 preložone z języka francuzkiego, t. 1. - Poznań, 1870, s. 141.

¹¹ Plačiau apie konfederacijos represines priemones žr.: R. Šmigelskytė-Stukienė, *Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės konfederacijos susidarymas ir veikla 1792–1793 metais*. - Vilnius, 2003, p. 182–192.

¹² V. Dolinskas. *Simonas Kosakovskis. Politinė ir karinė veikla Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1763–1794*, Vilnius, 2003, p. 639; J. Willaume, Scheda po hetmanie wielkim litewskim Ogińskim, *Ateneum Wilenskie*, rocz. XI, Wilno, 1936, s. 173–184.

¹³ V. Dolinskas. *Simonas Kosakovskis, Politinė ir karinė veikla Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1763–1794*. - Vilnius, 2003, p. 639.

¹⁴ Z. Libiszowska. Ogiński Michał Kleofas, *Polski Słownik Biograficzny*,

t. XXIII / 4, zeszyt 99. - Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1978, s. 632.

¹⁵ Ten pat.

¹⁶ V. Dolinskas. *Simonas Kosakovskis. Politinė ir karinė veikla Lietuvos Didžiojoje Kunigaikštystėje 1763–1794*. - Vilnius, 2003, p. 639.

¹⁷ Ten pat, p. 640.

¹⁸ Ten pat, p. 640–641.

¹⁹ Pamėtniki Michała Ogińskiego o Polsce i Polakach od 1788 aż kónca roku 1815 preložone z języka francuzkiego, t. 1. - Poznań, 1870, s. 141.

²⁰ Summaryusz Czynności Konfederacyi G. Obojga Narodów od Dnia 11. Miesiąca Września 1792. Roku w Brześciu Litewskim rozpoczętych, na mocy Prawa tytuło: „Zalecenie WW. Kanclerzom O. N. ażeby Summaryusz Sancitów Konfederacyi Targowickiey, rozdrukowane i po Województwach rozesełane byry“ ułożony, t. 1, be sp. v. ir d., 1. P3, Nr. 533.

²¹ R. Šmigelskytė-Stukienė. Iš LDK išdo komisijos istorijos: Išdo komisijos veiklos tikrinimas 1792–1793 m., *Istorijos akiračiai*, Red. A. Dubonis, Z. Kiaupa, E. Rimša. - Vilnius, 2004, p. 307–22.

²² 1793 m. gegužės 16 d. Išdo komisijos ekonominės sesijos protokolą M. K. Oginskis pirmą kartą pasirašė kaip LDK didysis išdininkas. Posėdyje buvo priimtas nurodymas parengti naująjį komisijos antspaudą su M. K. Oginskio, kaip didžiojo išdininko, herbu, žr.: Djarjusz czynności Skar. R. P. W. X. Lit., od 15 Kwiet. do d. 16 Pazd. R. 1793, *Lietuvos valstybės istorijos archyvas (LVIA)*, f. SA, b. 2932, 1.15 v.

²³ A. Trębicki. *Opisanie sejmu ekstraordinaryjnego podzialowego roku 1793 w Grodnie*, oprac. Jerzy Kowecki. - Warszawa, 1967, s. 347.

²⁴ Pismo czyli raczey list Kossakowskiego Hermaną w kształcie Dyarjusz donoszący o seymie Grodzieńskim, *Cartoriskij Biblioteka Krokujove (Biblioteka Czartoryskich Muzeum Narodowego w Krakowie)*, rkr. IV 2257, 1. 37.

²⁵ L. Kądziała. Między zdradą a służbą Rzeczypospolitej. Fryderyk Moszyński w latach 1792–1793. - Warszawa, 1993, s. 224.

²⁶ Ten pat, p. 194–195.

²⁷ Z. Libiszowska. Ogiński Michał Kleofas, *Polski Słownik Biograficzny*, t. XXIII / 4, zeszyt 99. - Wrocław–Warszawa–Kraków–Gdańsk, 1978, s. 632.

²⁸ L. Kądziała. Między zdradą a służbą Rzeczypospolitej. Fryderyk Moszyński w latach 1792–1793. - Warszawa, 1993, s. 179.

Muzikinės kunigaikščio Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) pažiūros

LAIMA KIAULEIKYTĖ

Oginskių giminės herbas

Negausi, tačiau fenomenaliai populiarį paskutinio LDK išdininko kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginskio (1765–1833) muzikos kūryba dažnai yra laikoma charakteringiausiu jo asmenybės poreiškiu. Tačiau kunigaikščio ir muzikos meno ryšiai žymiai įvairesni, nei iš pirmo žvilgsnio atrodytų. Muzikos kūrybai skirta visai nedaug dėmesio. Nepalyginamai reikšmingesnė bus buvusi muziko atlikėjo praktika. Dėmesio verta ir kompozitoriaus eseistika, atspindinti jo, kaip muzikos vertintojo, pažiūras.

Įvairiopus muzikos pomėgius visų pirma sąlygojo gilių Oginskių giminės muzikos tradicijos. (...) Yra išlikę žinių apie Žemaičių seniūno Grigo Antano Oginskio (mirė 1709 m.) kapelą. Merkinės seniūnas pulkininkas Matas Oginskis (1738–1786) laikė kapelą, vadovaujamą kompozitoriaus ir kapelmeisterio Benjamino Piszpeko. XVIII a. II p. visoje Vakarų Europoje garsėjo LDK didžiojo etmono, kompozitoriaus Mykolo Kazimiero Oginskio (1728–1800) Slo-nimo ir Siedlicų teatras, puiki kapela. Net Paryžiuje stebėtasi jo kaip atlikėjo talentu, mat puikiai griežė smuiku, klarnetu ir arfa, buvo parengęs arfos mechanizmo tobulinimo projektą. Tradicijas tęsė kunigaikščio Mykolo Kleopo palikuonys – sūnūs Tadas Antanas (1798–1847) ir Pranciškus Ksaveras (1801–1837), duktė Amelija (1803–1858). Rietavo savininkas Irenėjus Oginskis (1808–1863) taip pat mėgo muzikuoti. Jaunystėje, keliaudamas po Vakarų Europos šalis, jis buvo aplankęs žymiausias operos teatrus, garsiausias koncertų sales. Pirmoji Irenėjaus žmona Juzefina (mirė 1844 m.) skambino fortepijonu, dainavo. Ją, 1843 m. atvykusią į Rietavą, jau pasitiko kunigaikščio Oginskio Irenėjaus suburta, tuomet dar veikiausiai samdyta kapela. Antroji Oginskienė, Olga (mirė 1899 m.) taip pat neblogai dainavo, turtingų muzikos įspūdžių buvo pasisėmusi jaunystėje gyvendama Sankt-Peterburge. Paskutiniai Žemaitijos Oginskiai – broliai Bogdanas (1848–1909) ir Mykolas (1849–1902) garsėjo mecenatyste, buvo neeiliniai muzikos žinovai.

Meilę muzikos menui lėmė ne vien giminės, bet ir luomo priedermės. Visais LDK, vėliau imperinės Lietuvos laikais, didikų atžalos buvo mokomi muzikos, paaugę vykdavo pasitobulinti į užsienį, muzikuodavo aukštuomenės aplinkoje. XVIII a. II p., kai brendo kunigaikščio Mykolo Kleopo asmenybė, muzikavimo tradicija tarp diduomenės buvo pasiekusi į viršūnę. Neatsitiktinai Apšvietos šimtmetis muzikos istorijoje vadinamas „muzikuojančių monarchų am-

žiumi“. Taigi LDK išdininkas Antanas Tyzenhauzas (1733–1785) savo kapelai atsisiųsdavo Jozefo Haydno (1732–1809) kūrinius, minėtasis Mykolas Kleopas Oginskis taip pat bendravo su J. Haydno ir žymiuoju libretininku Pietro Metastasio (1698–1782), LDK kanceleris Konstantinas Kazimieras Pliateris (1749–1807) lankė gitaros virtuozo Ferdinanso Carulli (1770–1841) pamokas. Šioje srityje visus pranoko būtent kunigaikštis Mykolas Kleopas. Po keletą vertingų pamokų jam yra suteikę patys žymiausi to meto muzikai. Smuiko Oginskį mokė Ivanas Giornovicchi (Jarnovičius), 1740–1804), Giovanni Battista Viottis (1755–1824), Luigi Campanelli (1771–1827), Charles Philippe Lafontas (1781–1839) ir Pierre Marie Francois Baillotas (1771–1842), fortepijono – Josephas Volflis (1773–1812) ir Louis Adamas (1758–1848). Kunigaikščiui teko muzikuoti su žymiais vokalistais Crescentini (Girolamo, 1762–1846) ir Senesino (Adrea Martini, 1761–1819). Vaikystėje muzikos kunigaikštį mokė Jozefas Kazlowski (1757–1831), vėliau tapęs garsiu kompozitoriumi. Padedamas šių atlikėjų, Mykolas Kleopas su malonumu griežė kamerinius J. Haydno, W. A. Mozarto, L. van Bethoveno kūrinius. Būtent Wolfgangas Amadeusas Mozartas (1756–1791) kunigaikščio Varšuvos kapelai 1791 m. kapelmeisteriu rekomendavo minėtą J. Volflį. Oginskiui taip pat yra tekę klausytis žymiausių savo metų atlikėjų – vokalistų Gertrud Elisabeth Mara (1749–1833), Luiza Rosa Todi (1753–1833), Caterina Bonafini (1750–1826), Angelica Catalani (1780–1849), smuikininko Niccolo Paganini (1782–1840) ir daugelio kitų. Jau pasiligojęs, gyvendamas Florencijoje, laiškuose artimiesiems džiaugėsi, kad violončelininkas Mathias Wielhorskis (1794–1866) dažnai muzikuoja jo namuose. Gausią klausytojo, atlikėjo, muzikos istorijos ir muzikos instrumentų žinovo patirtį kompozitorius apibendrino esė rinkinyje „Laiškai apie muziką“ (Lettres sur la musique, 1828). Šiuos papildė memuaruose, biografijos fragmentuose ir laiškuose aptinkami kunigaikščio pasisakymai muzikos temomis, pastabos muzikos kūrinių rankraščiuose ir kt.

(...) Svarbiausia asmenybė, lėmusi šio daugiabriaunio brangakmenio spindėjimą, be abejonės, buvo kunigaikščio auklėtojas prancūzas Jean Rolay – iškilus pedagogas, bibliofilas, Oginskių giminės biografas, vėliau dar ir kitų šeimos atžalų ugdytojas. Mykolą Kleopą jis ne vien mokė tikslųjų, humanitarinių disciplinų, tačiau ir auklėjo šviečiamojo humanizmo dvasia. Jis įdiegė pagarbą dirbančiam žmogui, nuolatinės savišvietos priedermę, išugdė visuomeninę savivoką. (...) Mokytojo pasišventimo ir pedagoginio talento dėka buvo įgytas universalus šviečiamojo pobūdžio intelektas, praktinių įgūdžių kompleksas. Jaunasis Oginskis ne vien stebino teorinėmis žiniomis, tačiau įgudo efektyviai jas naudoti praktikoje – atlikdavo chemijos, fizikos bandymus, dirbo matininko darbus, stebėjo augalus, gamtą. Sklandžiai bei įtaigiai reikšdamas mintis, diskutavo istorijos, politikos, filosofijos, literatūros temomis. Būdamas aštuoniolikos metų jau mokėjo prancūzų, anglų, vokiečių, italų, graikų, lotynų kalbas. Lenkų kalbos ir literatūros pradėjo mokytis tik būdamas šešiolikos metų, sąmoningai apsisprendęs išmokyti gimtosios kalbos. Anksčiau ją buvo girdėjęs tik iš auklės.

Neeilinis išprusimas atvėrė kelią sėkmingai profesinei ir visuomeninei karjerai. Kai, baigęs mokslus, LDK seime sakė pirmąją kalbą, atėjęs pasiklausyti mokytojas verkė iš susižavėjimo, o klausytojų aplodismentai netilo net prelegentui einant iš salės. Vėliau, jau būdamas brandaus amžiaus, nuolat susirašinėdavo su buvusiu auklėtoju Jeanu Rolay, o kartą yra pasakęs: „Jame mačiau visų įmanomų žmogaus dorybių idealą!“ (...)

Muzikos žinovo reputacija Mykolą Kleopą Oginskį lydėjo ir diplomato, politiko veikloje. Savo memuaruose jis užsimena, kaip

1811 m. rusų imperatoriaus šeimai iš Paryžiaus gabeno tuo metu itin populiaraus kompozitoriaus Ferdinando Paero (1771–1839) operos partitūrą. Jam pačiam teko ne kartą muzikuoti Napoleono (1769–1821) aplinkoje, memuaruose taip pat minimi pokalbiai su didžiuoju karvedžiu muzikos temomis. (...)

Muzikos menu buvo persmelktas visas kunigaikščio gyvenimas, jo vaikų ir vaikaičių pomėgiai, aplinka. Kompozitoriaus pasisakymai muzikos temomis sudaro nuoseklią pažiūrų sistemą. Iš karto verta pastebėti, kad Oginskio muzikinės nuostatos, priešingai muzikos kūrybai, kurioje daugelis tyrinėtojų įžvelgia romantinio stiliaus atspalvių, yra gana konservatyvios, atsargios. Jų pobūdį didžia dalimi lėmė luomo sąlyginumai, savo ruožtu privertę atsisaityti profesionalaus muziko duonos. Aukštos kilmės asmeniui būti muziku nederėjo. Luominės priklausomybės atspaudu paženklinti bemaž visi kompozitoriaus pasisakymų skirsniai – nuomonė apie kūrybą, muzikos kūrinių paskirtį, atlikėjų meną, tautinę muziką, istorinį muzikos stilių ir žanrą. Atitinkamas ir muzikos meno raidos suvokimas. Kunigaikštis jautėsi artimesnis klasicizmo estetikos terpei, mat jo pažiūras suformavo Apšvietos idėjos ir LDK didikų muzikos kultūra. Visapusiškas išprusimas, kilmingo asmens savimonė sąlygojo jo teiginių kategoriškumą bei sprendimų laisvę

Kūrybos tyrinėtojai neretai cituoja kompozitoriaus mintį, jog niekuomet nėra kūręs muzikos pagal užsakymą: „Niekuomet nereiškiau pretenzijų būti kompozitoriumi, visiškai nevertinau savo kuklaus talento, nejutau gebas sukurti ką nors didingesnio, niekuomet neturėjau nei laiko, nei noro siekti pripažinimo muzikos kompozicijų sąskaita“. Muzikos kūrybą, kunigaikščio nuomone, lemia vien įkvėpimas, jausmai, širdies balsas. (...)

„Nesensta tik iš tiesų meniška muzika“, – sakydavo kompozitorius. Pigių efektų nemėgo. Talentas esąs gebėjimas paveikti klausytoją meniškumu. Pasak kompozitoriaus, turi būti vertinamas ne vien muziko meistriškumas, tačiau ir bendras išsilavinimas, išvaizda, maneros, elgesys.

Romantizmo epochos, iš dalies atitikusios vėlesnįjį kompozitoriaus gyvenimo laikotarpį, dėmesys buvo sutelktas ties tautinės muzikos problematika. XVIII–XIX a. sandūroje pasirodė pirmieji liaudies muzikos rinkiniai, profesionalioji muzika įgijo tautinį pobūdį. Kunigaikščio M. K. Oginskio muzikos kūryba, ypač instrumentiniai kūriniai, yra lenkiškos dvasios. Tiesa, kompozitoriaus tyrinėtojai lenkai jo kūrybai prikiša nepakankamą specifinių muzikos žanrų vartojimą, pastebi palyginti nebrandų muzikos tautinio savitumo traktavimą. Pasisakymuose muzikos temomis tautiškumo sfera bemaž neličiama, kiek nuosekliau aprašoma tautinė šokio žanro įvairovė. Vėlgi itin akivaizdi luominė kompozitoriaus požiūrių linkmė, šokio muzikos vertę rodąs jos tinkamumas aukštuomenės pramogoms, o meniškumas čia niekuo dėtas. Net įsigalėjus tautinę muzikos kilmę pabrėžusiam romantizmui, sparčiai formuojantis tautinėms muzikos mokykloms, kunigaikštis liaudies kūrybą suvokė kaip klasicistas, neįžvelgdamas bundančių tautinių profesionaliosios muzikos pradmenų. Šiuo požiūriu kompozitoriaus įsitikinimai liko itin konservatyvūs ir tebetvyrojo klasicistinio universalizmo terpėje.

Užsimeriant apie tautinės muzikos suvokimą, tenka pastebėti ir bendrąsias kompozitoriaus tautiškumo nuostatas. Iš karto reikia pripažinti, jog tautinė kunigaikščio savimonė – tipiška LDK didikui. Jis neretai pabrėždavo esąs lietuvių kilmės. Etninę Lietuvą gerai pažinojo, buvo apkeliavęs sąlyginės jos sienas. 1822 m. ilgiau viešėjo tuomet dar kuklią Rietavo rezidencijoje. Beje, minėdamas Lietuvą, mąstė LDK sampratomis, Lietuvai priskirdavo Gudus

(Molodečną ir pan.). Taip pat suvokė rusišką giminės šaknį: „Nėra jokių abejonių, jog manoji giminė – viena seniausių Lietuvoje ir jog ji yra kilusi iš Rusijos kunigaikščių“. Kita vertus, laikė save lenku. Nors šioji tokį lietuvių bei lenkų tautinio temperamento skirtumą pripažino, didesnių takoskyrų neįžiūrėjo: „Didžiama Lenkijos šeimų yra lietuviškos kilmės. Čartoriskiai, Radvilos, Oginskiai, Sapiegos, Tiškevičiai, Pacai, Sanguškos yra lietuviai“. Taigi tipiška daugiatautė XVIII a. pobūdžio Lietuvos didiko žiūra neleido jam apsispręsti konkrečios tautos atžvilgiu nei gyvenime, nei mene.

Minėtuose „Laiškuose apie muziką“ aptardamas muzikos instrumentus, daug dėmesio skiria LDK muzikos kultūros veikėjų mėgtiems muzikos instrumentams – arfai, smuikui. XIX a. susidomėjimas pučiamaisiais instrumentais, visokeriopas jų konstrukcijos tobulinimas autoriaus tarsi neliečia. Pučiamųjų instrumentų Oginskis nelaiko lygiaverčiais styginiams, jie esą skirti vien karo kapeloms. (...)

Kokią didelę įtaką kompozitoriaus muzikinių pažiūrų susiformavimui turėjo LDK muzikos kultūra, rodo kai kurie muzikos kūrybos momentai. Tado Kosciuškos (1746–1817) sukilimo metu M. K. Oginskio kūryboje stebimas jausmingo sentimentalizmo, galima tarti – romantizmo laikotarpis, tačiau netrukus vėl grįžtama prie konservatyvesnės raiškos. Romantinė dvasia būdingesnė smulkios formos žanrų kūrybai – fortepijono pjesėms, sukilėlių dainoms, romansams.

Politinės suirutės metas – valstybės padalijimai, Napoleono karai, valstybingumo atgavimo bandymai sugniuždė žmonių likimus, vėlino Lietuvos visuomenės demokratėjimą, uždelsė kultūros istorijos raidą. Garbingos praeities nostalgija vertė diduomenę net XIX a. pr. gyventi LDK laikų idealais. Tad nenuostabu, jog nors ir pasireiškus romantinės jausmenos proveržiams, kompozitoriaus M. K. Oginskio estetinės nuostatos liko klasicistinės, konservatyvios, o kilmingas luomas neleido atsidedi pamėgtam muzikos menui. Karčiai apgailėstaudamas jis sakė: „Jei ne tragiškas mano Tėvynės ir tautos likimas, būčiau tapęs kompozitoriumi...“. Tačiau matyti, jog kompozitoriaus muzikines pažiūras bei apsisprendimą lėmė ne tiek politinės aplinkybės, kiek LDK muzikos kultūros tradicijos, kurių tipiškas reprezentantas buvo.

Šaltiniai ir literatūra:

1. Lietuvos valstybės archyvas, F.567, ap. 2, b. 3742, l. 4; b. 3746, l. 7 (Oginskio muzikos instrumentų byla); f.1135, ap. 7, b. 441, l. 269 (Zavadskų korespondencija); F. 1177, ap.1, b. 87, l. 2; b. 90, l. 14–15; b. 5803, l. 158; b. 5820, l. 28–30; b. 5828, l. I; b. 5837, l. I; b. 5846, l. 100–107; b. 6144, l.4–7 (Oginskių dienoraščiai, korespondencija).
2. Vilniaus universiteto bibliotekos Rankraščių skyrius, F I-D170 (Ma Biographie depuis mon enfance jusqu'en 1788, epoques ou commencent mes Memoires rankraštis, 1828), l. L–62; E 387, l. 23–373 (Olgos Oginskienės 1836–1839 m. dienoraštis) ir kt.
3. F. J. Fetis. *Biographie universelle des musiciens et bibliographie generale de la musique*, t. 1–8, - Paris: Didot, 1860–1865, biografiniai straipsniai.
4. *Memoires de Michel Oginski sur la Pologne et les Polonais (...)*, t. 1–4, - Paris–Geneve: Ponthieu-Barbezat et adelarue, 1826–1827.
5. A. Nowak-Romanowicz. *Polski klasycyzm muzyczny, 1750–1830*. - Warszawa: PWM, 1995.
6. A. Nowak-Romanowicz. „Zelis et Valcour“ Michala Kleofasa Oginskiego, *Muzykologia krakowska, 1911–1986*. - Krakow: Uniwersytet Jagiellonski, 1987, s. 99–106.
7. M. Oginski. *Listy o muzyce, oprac. T. Strumillo*. - Krakow: PWM, 1956.
8. M. K. Oginski. *Projekt etatu wojska W.K. Litewskiego (...)*. - Warszawa, 1788.
9. A. Urbanski. *Memento kresowe*. - Warszawa: nakl. autora, 1929, s. 150.

Mykolo Kleopo Oginškio opera epochų ir stilių sandūroje

DR. SVETLANA NEMAHAJ

Dvasinis emocinis pakilimas Europoje, atsiradęs dėl plačių XVIII a. pab. – XIX a. pr. socialinių-politinių įvykių, sukėlė tam tikrą žaibiško jų atspindžio, „rezonanso“ efektą muzikinėje kultūroje. Nebuvo laiko tinkamai įvertinti buvusius įvykius ir harmoningai juos įprasinti meninėse panoramose ir paveikluose. Tai sąlygojo šios epochos kūrinių plakatiškumą ir tiesmukiškumą, kuris buvo išreikštas betarpiškai įvedant to laikotarpio reiškinius ir veikiančius asmenis.

Tipiškas atsakas į XVIII a. pabaigos įvykius yra vieno akto opera „Zelisa ir Valkūras arba Bonapartas Kaire“¹. Tai vienintelis iškilus politinio veikėjo ir kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginškio (1765–1833) muzikinės dramos kūrinys. Kaip naujam neramios epochos kūriniui, šiai operai būdingos tuo metu aktualios laisvės, kovos su tironija ir vergija idėjos.

Vienu iš unikalių jos požymių yra veikiantys scenos personažai – realios istorinės asmenybės: Napoleonas ir jo adjutantas J. Sulkovskis. Formuodamas operos koncepciją, M. K. Oginškis greičiausiai siekė ne tik meninių, bet ir diplomatinį tikslų: kūrinys yra panegiriškas, turi autoriaus aliuzijų dėl Bonaparto pagalbos kovoje už prarastą Žečpospolitos valstybingumą.

Vienintelis žinomas „Zelisos ir Valkūro“ tyrinėjimų šaltinis iki šiol yra operos rankraštis – partitūra. Pasak lenkų tyrinėtojų Z. Jachimeckio ir U. Poznako, 1912 m. rankraštį grafienė A. Broel-Pliater padovanojo Krokuvos Jogailos bibliotekai, kur jis saugomas iki šiol (Q 21)². Kas yra šios operos autorius, ilgą laiką nebuvo žinoma.

Daugelyje savo užrašų, tarp jų ir „Laiškuose apie muziką“, M. K. Oginškis nenurodė fakto, kad parašė operą. Partitūros tituliename lape yra tik autoriaus inicialai – „M. O“. Liudijimų apie „Zelisos“ pastatymą, esant gyvam Mykolui Kleopui, nėra.

„Zelisos ir Valkūro“ sukūrimo idėja greičiausiai kilo apie 1798 m., kai Europą apskriejo žinia apie Napoleono žygį į Egiptą. Prie partitūros, greičiausiai, dirbta 1798–1801 m. Bžezinuose (netoli Varšuvos), M. K. Oginškio uošvio Antonijaus Liasockio sodyboje³. Kaip pažymi istorikas M. Brandysas, kompozitorius galbūt tikėjosi operos premjeros Paryžiuje, pergalingą Bonaparto grįžimo iš Egipto⁴ dieną.

Operos libretas parašytas prancūziškai ir tikriausiai taip pat priklauso M. K. Oginškio, žinomo poetinių tekstų savo romansams ir dainoms autoriaus, plunksnai. Pats operos pavadinimas kalba apie rytiškių motyvų egzistavimą kūrinyje. Tai galime pastebėti palyginę keletą XVIII a. spektaklių rytiškiškais motyvais: Voltero „Zaira“

(1732), W. A. Mozarto „Zaida“ (1779–1780), F. A. Filidoro „Stebuklingoji vergė, arba Valkūras ir Zelija“ (1787).

Operos siužeto schema klasicizmo epochos Europos mene buvo tipiška rytietiškos tematikos kūriniuose. Nesikeičiantį rytiškišką arba „turkišką“ siužetą sudarė pasakojimas apie tai, kad pagrindinis herojus išlaisvina įkalintą mylimąją (dažniausiai pamiltą sultono, pašos, rytų šalies valdovo). Priklausomai nuo žanro konteksto, išlaisvinimą iš nelaisvės lydėdavo linksmos, pavojingos ir netgi tragiškos situacijos. Pateikto siužeto variantų turi daugelis XVIII a. dramos ir operos spektaklių, tarp jų ir šie kūriniai: opera „Sultonas, arba atsitikimas Seralyje“, kurią sukūrė anglų kompozitorius Bikerstas (1769), J. Haydno „Netikėtas susitikimas“ (1775), „Zaida“ („Seralis“, 1779–1780) ir W. A. Mozarto „Pagrobimas iš Seralio“ (1782).

Akivaizdu, kad „Zelisos“ veiksmo vieta Egipte yra sąlyginė ir pasirinkta dėl Napoleono žygio. Nuotykinis-egzotiškas siužetas, kurį pasirinko M. K. Oginškis, operos žanre įsitvirtino kaip tradiciškai turkiškas, su nusistovėjusia fabula ir charakteringais personažais (lyrinių veikėjų pora, sultonas, kartais – haremo prižiūrėtojas). Turkišką „Zelisos ir Valkūro“ siužeto prigimtį rodo specifiniai daiktų požymiai, ženklai (pvz. eunuchai, turkai ir kt.), kurie „iškrenta“ iš egiptietiškosios terpės. Tačiau turkiškojo siužeto į egiptietiškąją terpę transplantacija, kurią atliko kompozitorius, atrodė absoliučiai organiškai įsiliejusi į klasicizmo estetinio suvokimo lauką. To meto Europos muzikinei kultūrai buvo būdingas tam tikras vienpusis Rytų kultūros supratimas, kuris pašalino kultūrinės diferenciacijos skirtumus.

Žymus „Zelisos ir Valkūro“ fabulos nukrypimas nuo vadinamųjų „turkiškųjų“ operų siužeto normos išryškėja po Napoleono ir jo kariaunos pasirodymo scenoje. Tai lėmė tam tikrą viso kūrinio žanrinę kaitą. Netradicinį posūkį atomazgoje pakeitė charakteringas rytiškiškiems siužetams veikėjų giminstės ryšių išaiškėjimas (Voltero „Zaira“, Ašachtnerio – W. A. Mozarto „Zaida“, K. Brechnerio „Belmontas ir Konstanca“, Nesingo „Natanas išmintingasis“), tipiška komiškiesiems kūriniams fabula panaši į gelbėjimo ar heroinę operą. Tokiu būdu plačiai paplitęs siužetas įgavo alegorijos bruožų ir tai tiko „Zelisos“ diplomatinei misijai.

Kova su tironija, laisvės ir vergovės priešprieša tampa pagrindinėmis operos idėjomis, kurias įkvėpė revoliucija Prancūzijoje ir Žečpospolitos padalinimas. Tų idėjų akcentavimas komiškai operai būdingame siužete atitiko operų heroizavimo tendenciją operos formavimosi procese.

Išryškėja šio tipo siužetams ir visai Švietimo epochai būdinga kultūros ir barbariškumo priešpriešos idėja, kurioje dėmesį patraukia klasikinis antitezių principo veikimas⁵.

XVIII a. operoje ši idėja tradiciškai įkūnijama kontrastiškų ir net konfliktinių sferų priešprieša: europietiško – krikščioniško ir rytiško – musulmoniško pasaulių.

M. K. Oginškio kūrinyje atsispindi barbariškojo pasaulio moralinio pasikeitimo idėja, kuri įkūnijama pašos Abubakiro paveikslu. Tirono, kuris išlaisvina herojus ir laimina jų santuoką, dvasinio nušvitimo motyvas siužete (tai neatitiko ir net prieštaravo Rytų valdovo charakterio raidos logikai) buvo būdingas Švietimo amžiui, kupinam optimizmo ir tikėjimo žmogaus moraliniu tobulėjimu. Napoleono paveikslas įkūnija tipišką epochos estetikai išsilavinusio monarcho idėją. Pažymėtina tai, kad siužetas, aukštinantis kilniaširdį ir gailėtingą valdovą, buvo norma XVIII a. operai.

M. K. Oginskio operos žanrinis pavidas išsiskiria nevienareikšmiškumu ir daugiamatiškumu. „Zelisa ir Valkūras“ turi įvairių operos žanrų bruožų ir taip atspindi jų suartėjimo ir persipynimo procesą, kuris buvo pastebimas XVIII a. pab. – XIX a. Kūrinyje yra nemažai išgelbėjimo operos turinio ir žanro požymių.

Akcentuotą heroizmo ir dramtizmo krūvį sušvelnino komiškas siužetas ir jo požymių prasiskverbimas į lyrinę operos dalį (Zelisos partija). Vienu iš būdingiausių bruožų yra melodramos žanro panaudojimas, kuris sutinkamas klasikinėse gelbėjimo operose – L. Kerubino „Lodoiske“ (1791) ir „Vandenvėžyje“ (1800), L. van Bethoveno „Fidelijuje“ (1805).

Svarbus laisvės – pagrindinio operos muzikinio paveikslas – išaukštinimas, padedantis realizuoti, sukurti leitmotyvo sistemą.

„Zelisoje“ trūksta kai kurių operai būdingų bruožų, suformuotų XVIII a. Prancūzijoje, operinės įvairovės. Tarp šių bruožų – konfliktinės, intensyvaus vyksmo dramaturgijos, stambių ansamblių scenų, kuriose atskleidžiamos sudėtingos sceninės situacijos, o taip pat melodinių-harmoninių priemonių ryškumo ir orkestrinės medžiagos stiprumo.

Su komiškiųjų operų žanru operą „Zelisa“ jungia daugybė žodinių replikų, kurios pateikiamos netradiciškai – melodramatiškų fragmentų forma. Patoso ir heroikos elementai trukdė įvesti ir panaudoti to laiko komiškai operai tipiškas arijetes, romansus, šansonus ir liaudiško stiliaus dainas. Turinio komiškas pradai, nežiūrint į nuolatinį turkiškojo tipo siužetą su vadinamąja žanrine įvairove, operoje niveliuojasi ir galų gale nerealizuojamas. Komiškumas, pasireiškęs Zelisos, senos žydės Mendės scenoje, pašos Abubakiro personažuose, toliau nėra vystomas ir nebedalyvauja scenoje pasirodžius Bonapartui. Jis užleidžia vietą patosui ir panegirikai.

Rytietiškojo siužeto heroškumas, būdingas komiškos operoms, „Zelisoje“ įvedė daugelį žanrinių seria-operos motyvų. Vienas iš jų yra sceninio veiksmo funkcijos padalinimas, įkūnytas melodramatiškuose fragmentuose ir muzikiniuose spektaklio numeruose, kuriuose dažniausiai akcentuojama tam tikra emocinė būsena. Būdingas ir ryškus arijų vyravimas (jų operoje yra 14) prieš ansamblių scenas (jų – tik 4). Pažymėtinas taip pat pagrindinių veikėjų paveikslų statiškumas. Tai ypač akivaizdu Napoleono ir Sulkovskio paveiksluose. Jų charakteristiką autorius sąmoningai priartino, suvienijo, sujungė su pakiliu išskilmingumu.

Operos žanriniam apibūdinimui svarbi yra iškilminga baigiamoji dalis „Iškilmės Bonaparto garbei“, šlovinanti Bonapartą. Scena unikali savo didingumu ir didvyriškumą perdėta šlovinančių idėjų įkūnijimu. Finale – 6 chorai, 4 arijos, 3 baletos scenos ir 2 trumpi deklamacijos su muzikos pritarimu fragmentai. Finalo turinys, jo monumentalizmas primena didžiules masines iškilmes su choru ir orkestru, vykdavusias Prancūzijos Respublikos laikotarpiu. Laisvės iškilimas į pirmąjį planą ir jos sudievinimas Valkūro arijoje ir chore turi daug panašumų su Prancūzijos Respublikos švenčių simbolizmu, su tuo, kaip anuomet buvo šlovinamas protas, laisvė, šlovė, Konstitucija. Išskirtinis finalo apoteozės vaidmuo: pagrindinių operos idėjų koncentracija ir sintezė finale leidžia nustatyti jos žanrinę operos-apoteozės (operos-šlovinimo) pobūdį.

Opera „Zelisa ir Valkūras“ pagrįsta trijų vaizduojamų sferų deriniu ir sąveika, kurie būdingi klasicizmo epochos muzikiniam dramos menui. Lyriškoji sfera įkūnyta pagrindinių veikėjų – Zelisos ir Valkūro santykiuose, rytiškoji (sąlyginai egiptietiškoji) atskleidžiama per pašos Abubakiro ir jo aplinkos paveikslą; heroinė-pane-

Mykolo Kleopo Oginskio paminklo Maladėčinos mieste autorius Valerijonas Januškievičius savo kūrybinėje studijoje Minske 2005 m. D. Mukienės nuotr.

griškoji susijusi su Napoleono ir jo adjutanto Sulkovskio vaidmenimis.

Kaip rodo muzikinės raiškos priemonių analizė, M. K. Oginskis plačiai naudojo apibendrinimo metodu per stilių – galantišką, orientalistinį („alba turca“) ir herojišką. Dėl to kiekviena iš išvardintų operos sferų pagal klasikinės estetikos normas įgauna aiškia, tiksliai apibrėžtą charakteristiką.

Opera „Zelisa ir Vankūras arba Bonapartas Kaire“ yra unikalus savo laikmečio įvairių tendencijų derinio pavyzdys. Siužeto pagrindas ir muzikinio kūrinio kalba glaudžiai susiję su Švietimo epocha ir klasicizmo stiliumi. Operoje parodomas aktualios ano laikmečio idėjos, reiškiniai, įvykiai ir figūros. Tai atskleidžiama per kūrinio herojišką-panegerišką pobūdį ir dramaturgijos ypatumus (grandiozinės apoteozės įvedimas). Padidintas dėmesys muzikiniam „rytiškiosios“ medžiagos eksploatavimui, pranokstančiam XIX a. operos ypatybes, monumentalumas rodo romantizmo epochos operos žanro vystymosi tendencijas.

¹ Operos „Zelisa ir Valkūras arba Bonapartas Kaire“ siužetas toks: Jauna arabė Zelisa, Egipto pašos Abubakiro belaisvė, slapčia myli jauną prancūzą Valkūrą, kuris kaip karo belaisvis kartu su kitais prancūzais laikomas Kaire. Zelisos jausmas priverčia atstumti pašos, kuris siūlo jai tapti pirmąja žmona, meilę. Rizikuodama gyvybe, Zelisa sutinka pasimatyti su Valkūru. Jų susitikimą nutraukia netikėtai pasirodęs Abubakiras, kuris herojams skelbia mirties nuosprendį. Tuo metu įeina Egipto pasiuntinys Chasemas, pranešantis žinią apie prancūzų pergalę. Netrukus pasirodo pats generolas Bonapartas, apsuptas savo štabo. Jis iškilmingai skelbia laisvę tautoms ir reikalauja, kad paša išlaisvintų Zelisą ir Valkūrą. Po to įkalbinėja Abubakirą atsisądėti meilės Zelisai ir leisti jai tekėti už Valkūro. Opera baigiasi apoteoze Napoleono garbei.

² Z. Jachimiecki. Dwie opery polskie o Napoleonie 1799–1807. *Muzyka*. R. 4. 1929. No 1. S. 5–13, 7; W. Poźniak. *Ustpnny artykul da vydania: M. K. Oginski. Romanse na glos z fortepianem*. - Krakow : PWM, 1962, s.15

³ V. Poźniak.

⁴ M. Brandys. „Adjutant Bonaparta“. *Istoričeskije povesti*. - M. : Presa, 1993, p.220.

⁵ V. Širokova. „Janyčarskij stil: Kultūra i Varvarstvo“. *Sovetskaja muzyka*. 1991, No 12, str. 39.

Iš rusų kalbos vertė Virginija Lečienė

Mykolo Kleopo Oginskio kūryba: romansai

DR. VIKTORAS SKOROBOGATOVAS

M. K. Oginskio (1765–1833) gyvenime svarbiausia buvo valstybinė, visuomeninė veikla ir politiką. Vis dėlto europinį pripažinimą ir šlovę dar būdamas gyvas jis visų pirma pelnė ne kaip valstybininkas ir politikas, o kaip kompozitorius. Tai lėmė ne tik įgimti muzikiniai gabumai, bet ir gilijs Oginskių giminės muzikinės tradicijos, kurios pradėjo formuotis XVII–XVIII a. sandūroje.

Išliko Karolio Oginskio sonata smuikui, Vokietijoje surasta ir kita šio kūrinių redakcija, skirta fagotui ir klavyriui. Didelis muzikinis palikimas vainikuoja Mykolo Kazimiero Oginskio gyvenimą. Muziką kūrė ir kompozitoriaus Mykolo Kleopo Oginskio sūnus Pranciškus Ksaveras, ir dukra Amelija, jo vaikaičiai bei provaikaičiai. Šiandien Anglijoje gyvenantis Mykolo Kleopo Oginskio palikuonis pianistas Ivo Zaluski Europoje garsėja ne tik kaip atlikėjas, bet ir kaip šiuolaikinių muzikinių kompozicijų autorius. Jo brolio Anžejaus Zaluski plunksnai priklauso turininga monografija, pašvęsta savo protėvio politinei ir muzikinei veiklai.

Nenuostabu, kad tęsdamas giminės tradicijas, Trakų vaivada Andrius Oginskis, būsimojo kompozitoriaus tėvas, savo sūnaus ir dukters muzikiniam lavinimui pakvietė dar jauną, tačiau jau spėjusį pagarsėti maestro Jozefą Kozłowską. Vėliau Mykolui Kleopui Oginskiui didelę įtaką turėjo Italijos kompozitorius ir smuikininkas chorvatas Dž. Jarnovičius, ne kartą muzikavęs ansambliuose su tokiomis žymybėmis kaip Mozartas, Haydnas, Glinka, Dittersvordas, Monsinji. Mykolas Kleopas Oginskis savo mokytoją su dėkingumu prisimena knygoje „Laiškai apie muziką“, atkreipdamas skaitytojų dėmesį į tai, kad jis savo kūriniuose mėgo panaudoti liaudiškų dainų motyvus. Įsidėmėtinas ir šio muziko kūrybinis produktyvumas: daugiau kaip 20 koncertų smuikui, 7 simfonijos, daugybė romansų ir kamerinių instrumentinių kūrinių.

Žinoma 17 Mykolo Kleopo Oginskio romansų, kuriuose slypi savitas ankstyvojo romantizmo epochos „intonacinis žodynas“ (B. Astatjevas), vienaip ar kitaip atsispindėjęs daugelio tuometinių kompozitorių kūryboje.

Igoris Belza savo darbe, pašvęstame Mykolui Kleopui Oginskiui, pažymi kultūrinio gyvenimo, kuris vyko Slonimo „mūzų sodyboje“ įtaką kompozitoriaus brendimui. Dar daugiau, anot Anžejaus Cechanoveckio, kai kurių Mykolo Kleopo romansų atributikos neįmanoma apibrėžti. Tai tiesa. Koks akivaizdus stilistinis romanso „Kartais smulkmenos“ ryšys su nuotaikingomis Mykolo Kazimiero Oginskio dainomis (ciklas „Kasia“)! Natūraliai kyla toks klausimas: kuris iš dviejų Oginskių buvo „Smulkmenų“ autorius? Kaip ten bebūtų, tradiciškai autorystė priskiriama Mykolo Kleopo plunks-

nai. Jeigu taip, tai tai šis faktas liudija ryškus jo, kaip stilizatoriaus, sugebėjimus, pranokstančius dėdės kūrybinį braižą.

Kompozitoriaus „Tesuvienija mus meilė“ iš karto sukelia asociacijas su Juzefo Kozłowskio rusiškoms dainomis, o romanso „Tavo ašarų daugiau neatlaikysiu“ pradžioje neįmanoma neužčiuopti panašumo su Jano Gollando operos „Agatka, arba Valdovo atvykimas“ finaline tema. Viena iš dviejų: arba Mykolas Kleopas gerai žinojo Gollando operą (tai visai įmanoma, nes kaip Vilniaus universiteto garbės daktaras M. K. Oginskis turėjo būti asmeniškai pažįstamas su šio universiteto profesoriumi Janu Davidu Gollandu). Arba muzikinė intonacija buvo pasemta iš to paties šaltinio: abiem buvo bendra muzikinė-estetinė Lietuvos Didžiosios Kunigaikštystės atmosfera, kurioje kūrė tiek Gollandas, tiek ir Oginskis.

Šiuolaikiniai M. K. Oginskio gyvenimo ir kūrybos tyrinėtojai Baltarusijoje, tarp jų ir L. Trepet, mano, kad kompozitorius buvo artimai susijęs ir su Vilniaus filomatais. Gaila, kad M. K. Oginskio „Memuarai“ nutrūksta 1815 m. Žinome, kad filomatų draugija įkurta 1817 m., todėl hipotezės negalime pagrįsti faktais. Tačiau M. K. Oginskio ir filomatų ryšio netiesioginiai įrodymai akivaizdūs. Visų pirma, Leonardas Chodzka (filomato Dominyko ir filareto Jano Chodskos bičiulis) buvo asmeninis kompozitoriaus sekretorius. Antra, Mykolo Kleopo Oginskio sūnus Pranciškus Ksaveras ne tikai buvo pažįstamas su tuo metu visuomenėje įtakingais A. Mickevičiumi, J. Čečiotu, T. Zanu ir daugeliu kitų asmenų, bet ir pats buvo vienas iš „šviečiančiųjų“ ir net skaitydavo pranešimus filomatų sambūriuose apie analogiškas organizacijas užsienyje, su kuriomis buvo susipažinęs mokydamasis Vokietijoje. Apie tai Janas Čečiotas Adomui Mickevičiui rašė laiške 1820 m. gegužės 20 d. Pagal Tomo Zano eiles Pranciškus Ksaveras Oginskis parašė romansą „Trioletas“. Vilniaus universiteto profesoriai, kurių idėjomis vadovavosi filomatai, lankė literatūrinius-muzikinius vakarus Zalesėje. Tarp kitko, žinomas poetas Aleksandras Chodzka, Jano sūnus, pašlovino „Šiaurės Atėnus“ (taip amžininkai vadino Oginskio sodybą) poemoje „Zalesė“. Kai 1830 m. A. Mickevičius paskutinį kartą susiruošė vykti į Lenkiją, visų pirma aplankė Mykolą Kleopą Oginskį Florencijoje.

Anksčiau pateikti pavyzdžiai rodo tą sodrų kultūrinį foną, kuriame formavosi asmeninis kompozitoriaus „Namų“ muzikinis stilius. Savo ruožtu mums yra akivaizdi jo vokalines kūrybos įtaka Europos romantinei vokalinei literatūrai.

Kalėdinė F. Gruberio „Tyli naktis“ savo pirmąja muzikine fraze paraidžiu atkartoja Oginskio „Prisimink“ melodiją. Jo romanso „Prabėgo laimės dienos“ intonaciniai motyvai pastebimi Šumano ciklo „Poeto meilė“ (Nr. 1). „Lenskio sekstos“ tema (beje, jos panašumą su garsiaja tema iš F. Listo „Obermano toliai“ pažymi beveik visi Čaikovskio kūrybos tyrinėtojai) pirmiausia iškilo M. K. Oginskio „Pabudime“.

Ryškesniausiai Mykolo Andriejevičiaus (taip Rusijoje vadino Mykolą Kleopą Oginskį) kamerinės-vokalines kūrybos įtaka pasireiškė Rusijos XIX a. romansuose (1830–1840 m. ir netgi šimtmečio pabaigoje) ir yra pastebima ne mažiau, kaip šopeniška ar mendelsoniška įtaka. Reikia manyti, kad čia didelį vaidmenį atliko Juzefas Kozłowskis, Rusijoje organizavęs didžiulę savo mokinio kūrybos propagavimo kampaniją (ko vertas vien toks faktas: į imperatoriškųjų rūmų pokilių programas Peterburge buvo įtraukiami vieno iš aktyviausių 1794 m. sukilimo organizatorių Mykolo Kleopo Oginskio polonezai!). Savitą vaidmenį atliko ir tai, kad nuo 1811 m. pats

M. K. Oginskis užėmė aukštą Rusijos senatoriaus postą – jo gyvenimas buvo viešas, Europoje pagarsėjusio kunigaikščio kūryba traukė traukė Rusijos muzikos mylėtojų dėmesį. Galų gale reikėtų įvertinti ir tai, kad Oginskio kūriniai buvo plačiai spausdinami ir platinami Maskvoje, Peterburge, Kijeve, Varšuvoje; taip buvo tenkinamas Rusijos ir kitų šalių kompozitorių, muzikų, kitų muzikos gerbėjų susidomėjimas jo kūryba.

Kaip pasireiškė M. K. Oginskio vokalinių kūrinių bruožai rusų romansuose? Štai kai kurios paralelės:

1. Oginskis – „Pabudimas“, „Rudens diena“;

Bulachovas – „Pasimatymai“.

2. Oginskis – „Tesujungia mus meilė“;

Bulachovas – „Trojka“.

Muzikai jautri klausia pajus ir M. Glinkos romano „Abejonė“ stilistinę sąlytį su Oginskio romansu „Nuvytusi rožė“.

Oginskis – „Nuvytusi rožė“;

Glinka – „Abejonė“.

(...pravirk, raudok nors vieną kartą...) / (... aš verkiu, aš kenčiu...)

Iš vėlesnių laikų palyginimui galima paminėti visišką muzikinių frazių identiškumą:

Oginskis / Čaikovskis:

„Pabudimas“ / Lenskio arija iš operos „Eugenijus Oneginas“.

Šio kūrybinės įtakos fenomeno tyrimui reikėtų skirti daugiau dėmesio ir laiko. Na, kad ir M. K. Oginskio romansas „Šalia tavęs“ – tai juk išstis „Senųjų Rusijos romansų“ plejados, kuri buvo sukurta 1880–1900 m., įvaizdis!

Baltarusiškos (centroeuropinės) M. K. Oginskio kūrybos ištakos, kompozitoriaus, kurį galima vadinti paskutiniu baltarusiškos muzikos klasicistu ir pirmuoju romantiku, estetinė programa, meninės vertybės ir akivaizdi jo įtaka europinės kultūros vystymuisi – visa tai verčia mus šiandien grąžinti jo kūrybinį palikimą į koncertų sales. Mes turime padaryti viską, kad Mykolo Kleopo Oginskio – kovotojo ir kūrėjo, „savo kilme išdidaus litvino (lietuvio)“ – kūrybinis palikimas visiems laikams įsilietų į mūsų gyvenimą.

Iš rusų kalbos vertė Vytas Rutkauskas

Laikinos kunigaikščių Oginskių giminės istorijos ekspozicijos, įrengtos restauruojamuose Zalesės Oginskių rūmuose, fragmentas. D. Mukienės nuotr. 2005 m.

Viršuje – paminklinis akmuo Mykolo Kleopo Oginskio mokytojui Jeanui Rolay Zalesės (Baltarusija) dvaro parke. Prie paminklo – kunigaikščių Oginskių gyvenimo ir veiklos tyrinėtojai iš Baltarusijos ir Lietuvos. Apačioje – restauruojami Zalesės kunigaikščių Oginskių centriniai dvaro rūmai 2005 m. vasarą. D. Mukienės nuotraukos

MYKOLAS KLEOPAS OGINSKIS. BIBLIOGRAFIJOS RODYKLĖ

(1939–1998 m.)

Bibliografinę rodyklę pagal Nacionalinės Martyno Mažvydo bibliotekos informaciniuose leidiniuose skelbiamą informaciją parengė DANUTĖ MUKIENĖ IR LAIMA KRYŽEVIČIŪTĖ

LITERATŪRA APIE M. K. OGINSKĮ LIETUVIŲ KALBA

1. Adomonis T., Adomonytė N. Lietuvos dailės ir architektūros istorija. – Vilnius, 1997. – 1 d. – p. 304.
2. Aleksandravičius E., Kulikauskas A. Carų valdžioje: XIX amžiaus Lietuva. – Vilnius, 1996. – p. 110.
3. Bartkus G. Mykolas-Kleofas Oginskis ir Lietuva // Kultūros barai. – 1968, Nr. 1, p. 58–60.
4. Belza I. Lenkų liaudies pasididžiavimas // Taryb. Klaipėda. – 1955, rugsėjo 26.
5. Belza I. Lenkų liaudies pasididžiavimas // Vakarinės naujienos. – 1965, rugsėjo 25.
6. Bikuličius V., Savickis V. Mykolas Kleopas Oginskis. (200-osioms gimimo metinėms) // Kultūros barai. – 1965, Nr. 10, p. 44.
7. Budreckis A. Valstybininkas Mykolas Kleopas Oginskis // Nepriklausoma Lietuva. – 1992, birželio 10, p. 4.
8. Drabavičius S. Oginskio polonezas // Tarybų medicinos. – 1960, sausio 12.
9. Drėma I. Estetinės minties raida Lietuvoje 1770–1832 m. // Problemos. – 1944, Nr. 2, p. 69–70.
10. Dundulis B. Lietuva Napoleono agresijos metais (1807–1812) – Vilnius, 1981. – p. 160.
11. Dundulis B. Projektas atkurti Lietuvos Didžiąją Kunigaikštystę Rusijos imperijos sudėtyje (1811–1812). // Istorija T. 13, sąs. 1. – 1972. – p. 57–72.
12. Ivaškevičius B. Legendomis apipintas gyvenimas // Mūsų žodis. – 1964, Nr. 8, p. 10–11.
13. Jurkštas V. Polonezų autorius ir Lie-

tuva // Tarybų mokytojas. – 1968, lapkričio 28.

14. Jurkštas V. M. K. Oginskis // Kalba. – 1968, Nr. 4, p. 13.
15. Jurkštas V. Polonezų autorius Zalesėje // Mokslas ir gyvenimas. – 1990, Nr. 2, p. 26–27.
16. Kisarauskas V. Lietuvos knygos ženklai 1518–1918. – Vilnius, 1984. – p. 77.
17. Kudaba Č. Nerimi. – Vilnius, 1985. – p. 48–50.
18. Martusevičius J. Mykolo Kleopo Oginskio kapą Florencijoje aplankius // Vortuta. – 1996, lapkričio 9–15, Nr. 42, p. 1, 6.
19. Miliūkštis F. Lietuvis – lenkų himno autorius // Lietuvos žinios. – 1939, kovo 25.
20. Nainys K. Garsiojo polonezo autorius // Kauno tiesa. – 1965, rugsėjo 18.
21. Nainys K. Garsiojo polonezo autorius // Raudonoji vėliava. – 1965, rugsėjo 25.
22. Nainys K. Garsiojo polonezo autorius // Artojas. – 1965, rugsėjo 25.
23. Nainys K. Garsiojo polonezo autorius // Draugas. – 1965, rugsėjo 25.
24. Nainys K. Garsiojo polonezo autorius // Jonavos balsas. – 1965, rugsėjo 28.
25. Pastarnokas J. Laisvė, pastovumas, nepriklausomybė // Komjaunimo tiesa. – 1976, birželio 5.
26. Pastarnokas J. Laisvė, pastovumas, nepriklausomybė // Alytaus naujienos. – 1992, birželio 16–30.
27. Pastarnokas J. Laisvė, pastovumas, nepriklausomybė // Alytaus naujienos. – 1992, liepos 3, 10, 17.
28. Pastarnokas J. Laisvė, pastovumas, nepriklausomybė // Tiesa. – 1993, gruodžio 1.
29. Pastarnokas J. Oginskio polonezas // Komjaunimo tiesa. – 1989, gruodžio 29.

30. Ravickienė E. Atsisveikinimas su tėvyne // Švyturys. – 1987, Nr. 2, p. 18–19.

31. Ravickienė E. Orkestrų šventė // Plungė. – 1995, birželio 9, p. 1.

32. Ravickienė E. Polonezas // Kibirkštis. – 1980, rugpjūčio 7.

33. Ravickienė E. Polonezų karalius // Žemaitis. – 1993, spalio 13.

34. Ravickienė E. Polonezų kūrėją prisiminus // Kibirkštis. – 1986, birželio 27–29.

35. Ravickienė E. Šimtmečių takais. // Plungė. – 1997. – p. 59–62.

36. Savickis V., Smelstorius V. Mykolas Kleopas Oginskis // Pergalė. – 1965, Nr. 9, p. 189–190.

37. Sliesoriūnas F. 1830–1831 metų sukilimas Lietuvoje. – Vilnius, 1974. – p. 44, 48 ir kt.

38. Šeinauskas V. M.K.Oginskis ir jo portretas // Komunizmo švyturys. – 1964, gruodžio 12.

39. Trilupaitytė S. Keli štrichai Oginskijų Rietavui // Dienovidis. – 1994, gruodžio 9, p. 11.

40. Triušis Z. Apie Rietavą ir (kunigaikščius) Oginskis // Taip ir ne. – 1993, Nr. 1, p. 9–12.

41. Trumpa V. Lietuva XIX amžiuje. – Chicago, 1987. – p. 33, 63–64, 71, 73, 75, 77.

42. Vyšteinaitė M. Mykolas Kleopas Oginskis // Plungė. – 1995, rugpjūčio 11, 25.

43. Ravickienė E. Atsisveikinimas su tėvyne“. – Vilnius, 1992.

LITERATŪRA APIE M. K. OGINSKĮ RUSŲ KALBA

1. Барткус Г. Михаил Клеофас Огинский и Литва. // Литва литературская. – 1969. – с. 168–173.

2. Белоруссия в печати XVIII столетия: Библиографический указатель на иностранных языках. – Минск, 1985.

3. Березина В. Неизвестный портрет Михаила Клеофаса Огинского. // Сообщ. Гос. Эрмитажа Т 43. – 1978. – с. 14–15.

4. Бобрин Н.П. Польский поэт-просветитель Томаш Венгерский 1755–1787. – Москва : Наука, 1981. – 320 с.

5. Бурак П. И зазвучит

полонезы // Архитектура. – 1981, 18 января, с. 8.

6. Бэльза И. Михаил Клеофас Огинский. – Москва : Музыка, 1974.

7. Бэльза И. Михаил Клеофас Огинский. – Москва : Музыка, 1982. – с. 30–37, 55–56, 104.

8. Бэльза И. Михаил Клеофас Огинский // Сов. Музыка. – 1958, с. 60–66.

9. Бэльза И. Забытые польские музыканты. – Москва : Изд.Акад. наук СССР, 1963. – с. 143.

10. Бэльза И. 16 октября 150 лет со дня смерти Михаила Клеофаса Огинского (1765–1833). // Ежегодник памятных музыкальных дат и событий 1983. – Москва, 1982. – с. 167–170.

11. Васильев В. Парк должен быть спасен! // Гродц. Правда. – 1973, 2 июля.

12. Грищенко В. Спасите парк Огинского! // Гродц. Правда. – 1973, 18 апреля.

13. Генезис и развитие социалистического искусства в странах Центральной и Юго-Восточной Европы. – Москва : Наука, 1978. – 560 с.

14. Зарубежная литература о музыке. // Музыкальная культура стран и народов мира. – Москва : Сов. Композитор, 1978. – Ч. 1. – 392 с.

15. Заярный М. Там, где жил знаменитый композитор // Гудок. – 1961, 17 сентября.

16. Карасиньская И. Михаил Клеофас Огинский // Муз. Жизнь. – 1965, Но. 18, с. 18–18.

17. Королев Н. Где родился полонез // Гродц. Правда. – 1975, 13 декабря.

18. М. К. Огинский // Сщветская музыка. – 1968, Но. 3, с. 99–103.

19. М. Огинский // Календарь знаменат. и памят. Дат. – 1990, Но. 7, с. 48–52.

20. Молодежный

календарь'90. – Москва : Политиздат, 1989. – 124 с.

21. Морозовский. Полонез Огинского // Известия. – 1977, 18 марта.

22. Полонез звучит с экрана // Сов. Белоруссия. – 1972, 4 ноября.

23. Портрет в европейской живописи XV в.– начало XX в. Выставка произведений из сов. и зарубеж. музеев. – Москва : Сов.художник, 1972. – 160 с.

24. Порудоминский В. Прощание с Родиной // Кругозор. – 1974, Но. 8, с. 5.

25. Пульсок К. Как бы всегда и навечно... // Семья и шк. – 1990, Но. 9, с. 41–42.

26. Ратглуз С. Здесь творил Огинский // Сщв. Белоруссия. – 1980, 2 ноября.

27. Рубинштейн Л. Изгнаники // Муз.жизнь. – 1965, Но. 20, с. 20–21.

28. Русско - польские музыкальные связи. Статьи и материалы. – Москва, 1963.

29. Свивида И. И. Огинский (Ogicski) Михал Клеофас. // Музыкальная энциклопедия. – Москва, 1976. – 1082–1803 с.

30. Скрипка Огинского // Правда. – 1970, 26 декабря.

31. Там, где родился полонез // Гудок. – 1982, 8 мая.

32. Тарасов К. Вечность высокого чувства // Неман. – 1984, Но. 2, с. 175–176.

33. 150 лет тому назад... скончался Михал Клеофас Огинский // Польша. – 1983, Но. 10, с. 36.

LITERATŪRA APIE M. K. OGINSKĮ LENKŲ KALBA

1. Bajor A. i Lubecki M. W Zalesiu, gdzie mieszkał Ogiński // Czerwony Sztandar. – 1965, 7 paźdz.

2. Belza I. Tradycja i współczesność // Kultūra. – 1978, p. 1, 14.

3. Brandys M. General Powalal // Twórczość. – 1980, Nr. 4, p. 32–75.

1999 m. Minske išleistas knygos viršelis

Mokslinės konferencijos, vykusios Zalesėje 2005 m. rugsėjo 4–5 d., leidinio viršelis

4. Jadacki J.I. Stawni wilnianie // Magazyn Wileński. – 1994, Nr. 7, p. 14–17, 19.

5. Kłejn B. Testamenty Tadeusza Kościuszki // Lit. Radz. – 1981, Nr. 9, p. 144–150.

6. Korman A. Powrót na słoneczny brzeg // Perspektywy. – 1973, Nr. 1, p. 33.

7. Miłość ad pierwszej naty // Przyjaźń. – 1984, Nr. 24, p. 16.

8. Morozowski A. Polonez Ogińskiego // Czerwony Sztandar. – 1977, 15 kwietnia.

9. Najnis K. Gdy brzmi polonez Ogińskiego // Czerwony Sztandar. – 1961, 5 lut.

(Nukelta į 20 p.)

M. K. OGINSKIO idealų reikšmė ugdant jaunuosius istorikus

DR. ALDONA VASILIAUSKIENĖ

Rietavo „Aušros“ katalikiškoje vidurinėje mokykloje 1995 m. tuometinio direktoriaus V. Rutkausko, direktoriaus pavaduotojos D. Bruževičienės, istorijos mokytojos D. Juškeienės rūpesčiu surengta pirmoji tarpmokyklinė istorikų konferencija „Lietuvos valstybingumo bruožai, Nepriklausomybės kovų idealai“ tapo simboline nuo 1998 m. kasmet rengiamų konferencijų „Tėvynės labui įnešu savąją dalį...“.

Per dešimt metų jose dalyvavo, savo pranešimus skaitė šimtai aktyviausių jaunųjų istorikų ne tik iš Rietavo ir aplinkinių bendrojo lavinimo mokyklų, bet ir Vilniaus, Kauno, Panevėžio, Kretingos, Telšių, Klaipėdos, Skuodo.

Vienas iš svarbiausių konferencijos tikslų – pažadinti domėjimąsi Tėvynės istorijos likimiais įvykiais, jos valstybingumui ir laisvei pasišventusių asmenybių pavyzdžiu brandinti aktyvius piliečius – patriotus, būsimuosius politikus, mokslininkus. Vadovaujami istorijos mokytojų, moksleiviai kasmet paruošia ir pristato referatus, pranešimus, temines parodas, menines kompozicijas. Jie patys veda konferencijas, vertina draugų pristatymus, diskutuoja, formuoja išvadas. Konferencijų rezultatus apibendrina mokytojai, svečiai. Man pačiai tenka būti šių renginių globėja. Konferencijų dalyviai yra susitikę, bendravę su lietuvių katalikų mokslų akademijos nariu dr. kun. Pranu Gavėnu SDB, prof. dr. Antanu Liuima SJ, prof. dr. Adolfu Damušiu, Jadvyga Damušiene ir daugeliu kitų iškilų Lietuvos kultūros ir mokslo atstovų.

Nuo 2000 m. šias konferencijas padeda organizuoti ir Rietavo Oginskių kultūros istorijos muziejus. Šiems jaunimo renginiams didelį dėmesį skiria Rietavo savivaldybės administracija.

Amelija Oginskaitė (Mykolas Kleopas Oginskio dukra). Dail. F. Fabro. 1808 m.

(Atkelta iš 19 p.)

10. Nowiny Lekarski organ wydziała Lekarskiego // Roeznik. – 1901, Nr. 13, p. 348.
11. Poczta imion. – 1979, Nr. 1784, p. 14.
12. Poczta imion. – 1979, Nr. 1793, p. 23.
13. Savicki W. Michał Kleofas Ogiński i jego korespondencja // Czerwony Sztandar. – 1968, 18 maj.
14. Savicki W. Oginski na Wileńszczyźnie // Czerwony Sztandar. – 1965, 25 wrześć.
15. Sito J.S. Polonez // Dialog. – 1978, Nr. 8, p. 5–68.
16. Smodliewa L., Savicki W. Syłwetki trzech kompozytorów // Czerwony Sztandar. – 1971, 27 paźdz.
17. Smołka S. Politika Lubeckiego przed Powstaniem Listopadowym T. 1. – Warszawa : Państw. Ind. Wydawniczy, 1984. – p. 572.
18. Smołka S. Politika Lubeckiego przed Powstaniem Listopadowym T. 2. – Warszawa : Państw. Ind. Wydawniczy, 1984. – p. 66–89, 644.
19. Słownik muzyków polskich T. 2. – Kraków, 1967. – p. 84–86.
20. Sokołowski A. Dzieje porozbiorowe parodu polskiego ilustrowane... T. 1. – Warszawa. – p. 50.
21. Sokołowski A. Dzieje porozbiorowe parodu polskiego ilustrowane... T. 2., cz. 1. – Warszawa. – p. 190.
22. Starnawski J.W. W kręgu zainteresowań literatūra polska we Francji w XIX wieku. – Wrocław : Zakł. Nar. Im. Ossolińskich, 1978. – p. 93.
23. Strumilo W. Zalesie Ogińskiego // Przyjaźń. – 1981, Nr. 19, p. 16.
24. Zalesie na Litwie // Zycie Literackie. – Kraków, 17 grud., p. 19.
25. Życlorys Poloneza // Trybuna Ludu. – 1972, Nr. 12, p. 7.

LAIŠKAI

1. M. K. Огинский // Советская музыка. – 1968, Но. 3, с. 99–103.

LITERATŪRA APIE

M. K. OGINSKĮ. IKONOGRAFIJA

1. Balsytė-Kvedarienė V. Lemtis. – Vil-

nius, 1997. – p. 94.

2. Dundulis B. Lietuva Napoleono agresijos metais (1807–1812). – Vilnius, 1981. – p. 96–97.

3. Grenjė F. Mykolas Kleopas Oginskio portretas. // Senoji Lietuvos grafika (XVI–XIX a.). – Vilnius, 1995. – p. 174.

4. Lietuvos istorijos paminklai: iš Lietuvos istorijos ir etnografijos muziejaus rinkinių. – Vilnius, 1996. – p. 181.

5. Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejus 1885–1980: katalogas. – Vilnius, 1980.

6. Molinaris A. Mykolas Kleopas Oginskis; Oginskienė : [portretai] // Menotyra. – 1988, Nr. 16, p. 64–65.

7. Vakarai. – 1992, Nr. 1, p. 14.

8. Valatka V. Telšių kraštotyros muziejus. – Vilnius, 1971.

9. 1812 metų Tėvynės Karo medžiaga Lietuvos TSR istorijos ir etnografijos muziejuje: katalogas. – Vilnius, 1986. – p. 34–35, 45, 46.

1. Ciechanowicz J. (?) - Rzesców, 1996.

2. Miller A. Teatr polski i muzika na Litwie. – Wilno, 1936.

3. Oginski Michał Kleopas. Polonez a-moll. Pożegnanie Ojczyzny. // Z polonezo polskich. – Warszawa, 1975. – cz. 2. – p. 5–6.

LITERATŪRA, KŪRINIAI, SKIRTI M. K. OGINSKIUI

1. Balsytė-Kvedarienė V. Lemtis. – Vilnius, 1997. – p. 94.

2. Drabavičius S. Labas rytas, saulėlydi. – Kaunas, 1996. – p. 47.

3. Giedra V. Už tos upės. – Vilnius, 1984. – p. 8–9.

4. Giedra V. Rinktinė. – Vilnius, 1988. – p. 346.

5. Pergalė. – 1983, Nr. 4, p. 58–63.

6. Simonaitis E. Skolos našta. – Jonava, 1991. – 1 d. – p. 38.

1. Землянский А. Бронзовые ветры. – Москва, 1978. – с. 296.

2. Тростянский В. Далеко от войны. – Москва, 1960. – с. 106–113.

1. Krugłow W. Polonez Ogińskiego „Pożegnania z Ojczyzną“ // Czerwony Sztandar. – 1987, 1987, 9 stycz.